

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДЕРЖАВНИЙ ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНИЙ ЗАПОВІДНИК
«СТАРА УМАНЬ»

*165 річчю Уманського державного
аграрного університету
присвячується*

ЗБІРНИК ТЕЗ

міжвузівської наукової конференції

ЕКОЛОГІЯ – ШЛЯХИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ВІДНОСИН ПРИРОДИ ТА СУСПІЛЬСТВА

23–24 квітня 2009 року

Умань -2009

У збірнику тез висвітлено результати наукових досліджень, проведених учасниками міжвузівської наукової конференції «ЕКОЛОГІЯ – ШЛЯХИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ВІДНОСИН ПРИРОДИ ТА СУСПІЛЬСТВА» (Умань, 23-24 квітня 2009 року).

Редакційна колегія:

А.Ф.Головчук – доктор техн. наук (відповідальний редактор), **С.П.Сонько** – доктор геогр. наук (заступник відповідального редактора), **Я.Б.Олійник** – доктор економічних наук, **В.Ю.Некос** - доктор геогр. наук, **О.В.Пучков** – доктор біол. наук, **А.Ф.Балабак** – доктор с.-г. наук, **О.О.Любіцева** - д-р геогр. наук, **З.М.Грицасенко** – доктор с.-г. наук, **І.М.Карасюк** – доктор с.-г. наук, **В.П.Шлапак**, доктр с.-г. наук, **О.О.Заморський** - кандидат с.-г. наук, **І.П.Суханова** - канд.біол.наук, **С.П.Полторецький** – кандидат с.-г. наук (відповідальний секретар).

За достовірність інформації відповідають автори публікацій.

Рекомендовано до друку вченою радою Уманського державного аграрного університету, протокол № 5 від 19 березня 2009 року.

Адреса редакції:

м. Умань, Черкаської обл., вул. Інтернаціональна, 2.
Уманський державний аграрний університет, тел.: 3-22-35

Свідоцтво про реєстрацію КВ № 13695 від 03.12.07 р.

© Уманський державний аграрний університет 2009

**РОЗДІЛ І. СУЧАСНА ЕКОЛОГІЯ:
БІОЕКОЛОГІЯ, АГРОЕКОЛОГІЯ,
ГЕОЕКОЛОГІЯ, ТЕХНОЕКОЛОГІЯ,
СОЦІОЕКОЛОГІЯ**

УДК 502

**ПРО НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УМАНЬСЬКОМУ
ДЕРЖАВНОМУ АГРАРНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ**

Головчук А.Ф. Сонько С.П.***

У просторовій структурі ноосфери агроєкосистеми займають особливе місце. Ними на сьогодні зайнято близько 90% освоєної людиною території планети. Тому саме від рівня гармонізації відносин людини і природи у аграрному секторі буде залежати успіх вирішення глобальної екологічної проблеми.

Більшість екологічних проблем аграрного сектора ставить і намагається вирішувати агроєкологія. Зокрема, до традиційних напрямків її дослідження належать:

- Агрolandшафти, агроєкосистеми (агробіоценози), їх ознаки, будова і властивості.
- Ґрунтово-біотичний комплекс як основа агроєкосистем.
- Біогенне забруднення вод.
- Хімізація сільськогосподарського виробництва та її екологічні наслідки.
- Екологічні наслідки механізації сільського господарства.
- Пестициди, їх класифікація та використання для хімічного захисту рослин.
- Сільськогосподарська радіоекологія.
- Вплив осушення і зрошення на стан агроєкосистем.
- Розвиток тваринництва та його екологічні наслідки.
- Екологія селітебних територій.
- Оптимізація агроєкосистем і організація стійких агроєкосистем.
- Критерії оцінки екологічної ситуації територій.
- Екологічне (альтернативне) землеробство.
- Виробництво екологічно безпечної продукції.
- Природоохоронна діяльність у сільському господарстві.

У Уманському державному аграрному університеті склалися давні і глибокі традиції екологічних досліджень. Власне, навіть традиційні дослідження кафедр і наукових шкіл аграрного спрямування за своєю суттю містять екологічні постановки. Це пов'язане з тим, що в основі таких досліджень лежить проблема відношення живого організму і середовища, а це вже – головний предмет екології.

На сьогодні можна досить чітко окреслити головні напрямки екологічних досліджень, які проводяться на кафедрах Уманського державного аграрного університету.

До 2009 року екологічні дослідження були згуртовані на кафедрі лісівництва і екології, яку очолював доктор сільськогосподарських наук, професор, академік Академії наук вищої школи Мороз П.І. Наукові дослідження на цій кафедрі проводяться у співпраці з дендропарком «Софіївка» НАН України. Роботи представників цього напрямку пов'язані з дослідженням екологічних особливостей лісових фітоценозів, окремих порід і видів рослин, плідництва, виноградарством, інтродукцією, садово-парковим господарством, дослідженням фундаментальних проблем екології. Під керівництвом П.І.Мороза та докторів сільськогосподарських наук, професорів В.П.Шлапака, А.Ф.Балабака, Г.П.Леонтьяка,

* Головчук Андрій Федорович – доктор технічних наук, професор, академік екологічної академії наук, ректор Уманського державного аграрного університету.

** Сонько Сергій Петрович – доктор географічних наук, зав.кафедри екології та безпеки життєдіяльності, проректор з наукової роботи Уманського державного аграрного університету.

Рослини з цього відділу частково використовуються при виготовленні гербарних зразків, демонстраційного матеріалу для вивчення курсу систематики, морфології та анатомії рослин.

Студентам демонструються особливості вегетативного розмноження як названих, так і інших видів рослин.

Ми вважаємо, що готуючи спеціалістів з вищою освітою (майбутніх вчителів біології) в нових умовах, їм потрібно дати основи художнього садівництва, або садово-паркового мистецтва з тим, щоб в наших зелених насадженнях та парках, а насамперед на пришкольніх ділянках підвищувалася культура оформлення, зростав асортимент рослин.

Задум створення такого садово-паркового ансамблю для студентів природничо-географічного факультету був з таким розрахунком, щоб познайомити майбутніх вчителів біології з історією розвитку художнього садівництва, методами створення високохудожніх садів та основами садово-паркового мистецтва в історичному плані.

Це потрібно для того, щоб сформувати у майбутнього вчителя біології художній смак, прищепити мистецькі навички і бажання в своїй майбутній професійній діяльності (при закладанні пришкольніх ділянок) створювати не просто зелені насадження, а формувати цікаві естетичні та високохудожні композиції з декоративних рослин, дивитись на творіння своїх рук, як на своє рідне мистецтво, що має принести радість та естетичну насолоду людям.

Література: Агафонов Н. В. Декоративное садоводство / Н. В. Агафонов. — М. : Колос, 2000. — 311 с.; Білоус В. І. Садово-паркове мистецтво : Коротка історія розвитку та методи створення художніх садів / В. І. Білоус. — К. : Наук. світ. — 2001. — 299 с. : іл.

УДК 744.42:004.92

БУТИ ЧИ НЕ БУТИ ЛАНДШАФТНІЙ ГРАФІЦІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ?

Кенко О.І.,* Чумак Н.М.**

Професія «Ландшафтний дизайнер» з'явилась порівняно недавно, та дуже швидко стала не просто відомою, але й модною. Як свідчить Інтернет-статистика, вона увійшла в першу десятку найбільш престижних та перспективних професій світу. Така тенденція свідчить про зростаючу потребу людей в контактах з природою. Особливо гостро ця проблема стоїть перед міськими жителями. Урбаністичне техногенне середовище, стрімкі темпи життя ні в якій мірі не сприяють їх фізичному здоров'ю та душевній рівновазі. Тому не тільки мешканці престижних вілл, але й власники скромних дачних ділянок намагаються створити у себе маленькі оази природи. Для реалізації їх планів потрібна велика кількість спеціалістів по ландшафтному дизайну.

В даний момент проблему підготовки ландшафтних дизайнерів вирішують численні комерційні курси. Не дивлячись на високу плату за навчання, вони не в змозі забезпечити належний рівень підготовки, в першу чергу, практичної. Лише фірми із світовими іменами проводять майстер-класи. Всебічну високопрофесійну підготовку ландшафтних дизайнерів могли б забезпечити вищі навчальні заклади, і в першу чергу, аграрні. Цьому сприяє їх потужний навчальний, науковий та виробничий потенціал.

В Уманському державному аграрному університеті (УДАУ) ландшафтних дизайнерів не готують. Майбутня робота спеціалістів садово-паркового господарства (а саме таких фахівців готує УДАУ) тісно пов'язана з ландшафтним дизайном. Тому в програму їх підготовки включена дисципліна «Комп'ютерне проектування садово-паркових об'єктів». Її читають на кафедрі прикладної інженерії студентам V курсу. Однак перший досвід проектування ландшафтних об'єктів на ПК наші студенти отримують вже на першому курсі, в процесі освоєння дисципліни «Ландшафтна графіка».

*Кенко Олег Ігоревич - кандидат технічних наук, Уманський державний аграрний університет.

**Чумак Наталя Миколаївна - старший викладач, Уманський державний аграрний університет.

Коли вперше в 2006/2007 н.р. цей предмет ввели в навчальну програму, ніхто толком не знав, що вона собою представляє. Тому кожний навчальний заклад по-своєму вирішував проблему її викладання. Більшість з них робили ставку на техніку малювання пейзажів та рослинних об'єктів. Виконувати такі роботи на високому художньому рівні могли лише студенти, які реально вміли малювати, наприклад, майбутні ландшафтні архітектори. Для всіх інших малювання – то справжній тортурі. Можливо, саме по цій причині через два роки ландшафтну графіку виключили з навчальної програми. А даремно. В тих навчальних закладах, в яких ручне малювання замінили на комп'ютерне моделювання, лише виграли. Саме завдяки використанню комп'ютерних програм об'ємного моделювання в УДАУ ландшафтна графіка як дисципліна набула цілісності та визначеності. Сьогодні її читають на першому курсі, тобто, студентам, які ще не мають достатніх знань для ландшафтного проектування. Та, як показала практика, саме комп'ютеризована ландшафтна графіка ідеально вписується в навчальний процес.

Робоча навчальна програма з ландшафтної графіки в УДАУ включає в себе зовсім невеликий лекційний курс – всього 10 годин. Та цього достатньо, щоб студенти отримали загальні поняття про основні правила оформлення будівельних креслень, види рослинних посадок та основні засоби ландшафтного дизайну. Під час лекцій з ноутбуку через мультимедійний проектор на екрані демонструються кольорові фотографії об'єктів дизайну – всього їх близько 500. Щоб закріпити теоретичний матеріал, студенти виконують ряд графічних робіт. В процесі їх виконання студенти використовують, в основному, комп'ютерну програму об'ємного моделювання LandDesigner 3D, для остаточного оформлення проектів у вигляді креслень - програми КОМПАС-3D та Photoshop.

Техніку роботи в програмі LandDesigner 3D студенти засвоюють в процесі виконання графічної роботи «Масив». Паралельно вони вивчають методи зображення ландшафтних об'єктів, знайомляться із загальною характеристикою рослин, вивчають форми їх крони та способи її зображення. Якщо робота «Масив» носить більше технічний характер, то наступна робота під назвою «Боскет» містить в собі вже елементи творчості, власне дизайну. Не дивлячись на обмеженість знань, керуючись скоріше інтуїцією та внутрішньою потребою творчої самореалізації, студенти нерідко виконували такі проекти, на які доросла і досвідчена людина не здатна. Наступні роботи – «Партер квітковий», «Міксбордер», «Геопластика» - розширюють та поглиблюють теоретичні знання основних засобів ландшафтного дизайну, розвивають навички ландшафтного проектування на ПК.

Вже цей короткий перелік знань та навичок, які отримують студенти в процесі вивчення ландшафтної графіки, свідчить на її користь. Сьогодні ця дисципліна читається в УДАУ лише завдяки ентузіазму декана факультету плодощовківництва та лісівництва, який своєю владою увів її в програму підготовки студентів напряму підготовки «Лісове і садово-паркове господарство».

Хочеться вірити, що чиновники, від яких залежить професійна підготовка майбутніх спеціалістів садово-паркового господарства і потенційних ландшафтних дизайнерів, вже найближчим часом переглянуть свої погляди, і не просто повернуть ландшафтну графіку у вищу школу, а й включать її до списку обов'язкових дисциплін.

УДК 581.165 : 582.039.1

ЕКОЛОГО-БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ ЛИМОННИКА КИТАЙСЬКОГО (*SCHIZANDRA CHINENSIS* TURCZ./ (BAILL.) В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Діхтяренко А.В.*

Лимонник китайський *Schizandra chinensis* (Turcz.) Baill. — один з небагаточисельних представників так званих реліктових рослин, широко розповсюджених у часи третинного періоду в помірних широтах північної півкулі і вимерлих у результаті різкого похолодання. Зберігся лимонник в північно-східному Китаї, Кореї, Японії, також зустрічається у Приморському краї, Амурській області, на Сахаліні, Курильських островах в мішаних, хвоїно-листяних і листяних лісах (Андрієнко, Роман, 1991).

*Діхтяренко Алла Василівна - викладач, Уманський державний аграрний університет

ДО РОЗВИТКУ КОНЦЕПЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ. <i>Казакова Т.А.</i>	76
ДО ПИТАННЯ ПРО ЗМІСТ ТЕХНОГЕННОГО (ПРОМИСЛОВОГО, ІНДУСТРІАЛЬНОГО) ТУРИЗМУ. <i>Казакова Т.А.</i>	79
ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ НА БАЗІ ПРІРОДНО-ПРОМИСЛОВИХ ЛАНДШАФТІВ. <i>Казаков В.Л.</i>	81
ІНДУСТРІАЛЬНИЙ ТУРИЗМ ТА ЙОГО СКЛАДОВІ. <i>Пацюк В.С.</i>	83
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ДИКОРАСТУЩИХ РАСТЕНИЙ И СЪЕДОБНЫХ ЦВЕТОВ В ДИЕТИЧЕСКОМ И ЛЕЧЕБНОМ ПИТАНИИ, А ТАКЖЕ В УСЛОВИЯХ ЭКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМА. <i>Рубина В.В., Пузик Л.М., Довгань Н.Н.</i>	85
ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТЕЖИНИ «КОРДОН» В РЕГІОНАЛЬНОМУ ЛАНДШАФТНОМУ ПАРКУ «ГРАНІТНО-СТЕПОВЕ ПОБУЖЖЯ». <i>Совгіра С.В., Вицина І.В.</i>	87
ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ ЕЛЕМЕНТАРНИХ ГІС ДЛЯ СТВОРЕННЯ ГЕОГРАФІЧНОЇ БАЗИ ДАНИХ З СІЛЬСЬКОГО ЕКОТУРИЗМУ. <i>Мазурено Ю.Ю., Сосько С.П.</i>	88
РОЗДІЛ III. ЗАПОВІДНА СПРАВА, ЛАНДШАФТНИЙ ДИЗАЙН, САДОВО-ПАРКОВЕ МИСТЕЦТВО.	90
ПРИРОДНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УРОЧИЩА «ХОЛОДНИЙ ЯР» ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ. <i>Білоножко В.Я., Титаренко Л.М., Спрягайло О.А.</i>	90
НЕВІДКЛАДНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРИДОРОЖНІХ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ ЧЕРКАЩИНИ. <i>Пшопак В.П., Терещенко Ю.Ф., Цьомра Т.С., Мельник Ю.М.</i>	91
ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІМОРФІЗМУ БУКА ЛІСОВОГО В ЗЕЛЕНОМУ БУДІВНИЦТВІ. <i>Гузь М.М., Гречаник Р.М., Лісовий М.М.</i>	92
ОСОБЛИВОСТІ ФЕНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ЛИПИ СЕРЦЕЛИСТОЇ (<i>LILIA CORDATA L.</i>) У ВУЛИЧНИХ НАСАДЖЕННЯХ М. КИСЬВА. <i>Олексійченко Н.О., Лесюк А. М.</i>	94
СУЧАСНИЙ СТАН ПОПУЛЯЦІЇ <i>DRACOSERNALUM AUSTRIACUM L.</i> НА КРЕМЕНЕЦЬКОМУ ГОРБОГР'І. <i>Глінська С.О., Оніщук А.С., Скалій В.А.</i>	95
РІДКІСНІ ТА ЗНИКАЮЧІ ВИДИ ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА «МЕДОБОРИ» <i>Глінська С.О., Скоропляс І.О.</i>	96
ПОШИРЕННЯ <i>LUNARIA REDIVIVA L.</i> НА КРЕМЕНЕЦЬКОМУ ГОРБОГР'І. <i>Глінська С.О., Кондратюк А.М.</i>	98
ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАХИСТУ САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ ДЕКОРАТИВНИХ ХВОЙНИХ ПОРІД ВІД ХВОРОБ У РОЗСАДНИКАХ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ. <i>Давиденко К.В.</i>	99
ПОШИРЕННЯ БОРОШНИСТОЇ РОСИ В СТАРОВОКІВІЙ ДІБРОВІ ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ «ОЛЕКСАНДРІЯ» НАНУ. <i>Галкін С.І., Драган Н.В., Драган Г.І., Оверченко І.Г.</i>	100

СТАРОВИННІ ПАРКИ ЛЬВІВЩИНИ <i>Дудин Р.Б.</i>	101
ФАКТОРИ ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ ЯК ОСНОВА ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ РЕГІОНУ. <i>Карпов В.Г., Титенко Г.В., Солóха М.О.</i>	103
ВПЛИВ ПОЖЕЖ НА ДИНАМІКУ РАДІАЛЬНОГО ПРИРОСТУ СОСНИ В ЛІСАХ ЗЕЛЕНОЇ ЗОНИ МІСТА ХАРКОВА. <i>Ворон В.П., Коваль І.М., Леценко В.О.</i>	105
КАШТАНОВИЙ МІНЕР У ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕННЯХ МІСТА ХАРКОВА. <i>Мікуліна І. М.</i>	106
ЗБЕРЕЖЕННЯ РІДКІСНОЇ СТЕПОВОЇ ФІТОБІОТИ НА ОБ'ЄКТАХ ПЗФ ІЗЮМСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ. <i>Філатова О.В., Корзун Н.М.</i>	107
ОХОРОНА РАРИТЕТНОЇ ФІТОБІОТИ В МЕРЕЖІ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ. <i>Філатова О.В.</i>	108
ЗБЕРЕЖЕННЯ РІДКІСНОЇ СТЕПОВОЇ ФІТОБІОТИ НА ОБ'ЄКТАХ ПЗФ ІЗЮМСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ. <i>Філатова О.В., Корзун Н.М.</i>	110
ЗАСТОСУВАННЯ ВОДООЩАДЛИВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЗРОШЕННЯ У ІНТЕНСИВНИХ ЯБЛУНЕВИХ САДАХ. <i>Шемякін М.В.</i>	111
ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ САДОВО-ПАРКОВИХ ЛАНДШАФТІВ. <i>Кравцова І.В.</i>	113
СТВОРЕННЯ САДОВО-ПАРКОВОГО АНСАМБЛЮ НА АГРОБІОСТАНЦІЇ УНІВЕРСИТЕТУ. <i>Мамчур Т.В., Соболєнко Л.Ю.</i>	114
БУТИ ЧИ НЕ БУТИ ЛАНДШАФТНИЙ ГРАФІЦІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ? <i>Кенко О.І., Чумак Н.М.</i>	116
ЕКОЛОГО-БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ ЛИМОННИКА КИТАЙСЬКОГО (<i>SCHIZANDRA CHINENSIS TURCZ./ (BAILL.)</i>) В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ. <i>Діхтяренко А.В.</i>	117